

на основі розроблених оригінальних програм-комплексів введено до інваріантної складової Типових навчальних планів загальноосвітніх спеціальних закладів освіти для глухих дітей та зі зниженим слухом дітей, а також дошкільних закладів освіти компенсуючого типу предмета «Українська жестова мова»; започатковано експериментальне вивчення мовознавчих особливостей УЖМ на основі структурної лінгвістики у носіїв мови (кінетики, семантики, морфології, синтаксису), що знаходить своє відображення в сучасних жестівниках та збірнику наукових праць «Жестова мова й сучасність» за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка. Відділ має традиційні міцні зв'язки з громадськими організаціями (ЦП УТОГ, Об'єднання нечуючих педагогів, Українсько-канадський альянс для глухих і слабкочуючих, Рада перекладачів жестової мови) та науковою спільнотою зарубіжжя (Канадський центр вивчення глухоти університету Альберти, Канада). Співробітниками відділу захищено 5 кандидатських і 1 докторську дисертації, опубліковано понад 500 робіт з напрямів лінгводидактичного, сурдопедагогічного, перекладного, жестового мовознавства, що презентують УЖМ як мову опанування (першу, другу), предмет вивчення, засіб навчання і перекладу.

Літ.: 1. Про введення навчального предмету «Українська жестова мова» та внесення змін до Типових навчальних планів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей, які ... Наказ МОН України № 852 від 12.09.2009. Вилучено з <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0852290>–

*09#Text. 2. Кільбида С. В. (2016). До 10-річного ювілею лабораторії жестової мови Інституту спеціальної педагогіки НАПН України. Особлива дитина: навчання і виховання, 1/77, 94–95. <http://lib.iitta.gov.ua/707676/3>. Kulbida S. (2017). *The Steps Ukrainian science in the Study and popularization the Ukrainian Sign Language. Issues of upbringing and teaching in the context of modern conditions of objective complication of the person's social adaptation processes. Peer-reviewed materials digest (collective monograph) published following the results of the CXXXVIII International Research and Practice Conference and I stage of the Championship in Psychology and Educational sciences (London, February 9 – February 15, 2017). S. 26–28. <http://lib.iitta.gov.ua/706729/>**

Світлана Кільбида

ВІДНОВЛЮВАЛЬНЕ НАВЧАННЯ – цілеспрямований процес перебудови функціональних систем та поновлення за спеціально розробленою програмою гностичних, мовленнєвих, інтелектуальних, рухових вищих психічних функцій осіб з локальними ураженнями головного мозку.

Принципи В. н. враховують такі основні акценти: 1) внаслідок локальних уражень мозку вищі психічні функції дезорганізуються; 2) порушеними можуть бути кілька психічних функцій, причому при ураженні різних ділянок мозку; 3) локалізація симптому не збігається з розташуванням вищої психічної функції; 4) здатність до компенсації як важлива властивість головного мозку визначає шлях опосередкованого компенсаторного відновлення.

Основні принципи В. н., розроблені Т. В. Ахутіною, Е. С. Бейн, Ж. М. Глозман, О. Р. Лурією, Л. С. Цветковою та ін.: поетапність, системність, нейропсихологічна кваліфікація дефекту, рівневий підхід до аналізу та подолання порушення, опора на збережені: а) ланки в психологічній структурі функції; б) аферентні ланки у структурі функціональної системи; в) форми діяльності, зовнішнє програмування відновлювальної функції.

Напрями В. н.: 1) внутрішньосистемна перебудова, використання «резервної» ланки функціональної системи; 2) міжсистемна перебудова порушеної функції, опора на збережені ланки, вироблення обхідних шляхів; 3) свідомо перебудова, що передбачає довільне засвоєння нових способів для реалізації пошкодженої функції; 4) лікувальна терапія; 5) інтерактивна взаємодія, забезпечення мотиваційної основи для особистісних змін, вирішення реабілітаційних завдань (див. Афазія).

Актуальними питаннями залишаються вивчення соціально-психологічних аспектів В. н., створення комплексних методів (психологічний + медикаментозний вплив) та розширення сфери їх застосування, розроблення ефективних шляхів коригування особистості з порушеннями вищих психічних функцій.

Лит.: 1. Chomsky, N, Tsvetkova, L. S. etc. She began to help patients as a practical speech therapist.

Юлія Рібцун

ВДОБРАЖЕНЕ МОВЛЕННЯ – репродуктивне мовлення у вигляді повторного індивідуального (фронталь-

ного) промовляння окремих лексем, словосполучень або речень. Разом зі спряженим мовленням (див. Спряжене мовлення) використовують як готовий зразок на початкових етапах логопедичної роботи з виправлення мовленнєвих порушень, зокрема заїкання (див. Заїкання, Логопед, Порушення мовлення).

Лит.: 1. Кондратенко В., Ломоносов В. Заїкання: феноменологія та основні напрями реабілітації: навч. посіб. К.: КНТ, 2006. 70 с.

Юлія Рібцун

ВІЗУАЛЬНА (ЗОРОВА) ДЕПРИВАЦІЯ – недостатність, недовантаження системи аналізаторів, що спостерігається в умовах ізоляції чи внаслідок порушення роботи органів чуття. Виникнення В. д. обумовлене недостатнім рівнем надходжень сенсорних стимулів, або їх обмеження, що призводить до інформаційної (когнітивної) депривації, яка перешкоджає формуванню адекватних уявлень про навколишній світ. В. д. викликає психічний стан, що виникає в результаті тривалого обмеження можливостей дитини для задоволення достатньою мірою її основних психічних потреб. Критичними щодо цього є перші 3–5 років життя. Для усунення наслідків В. д. насамперед необхідні покращення соціально-психологічних умов життєдіяльності дитини: активна стимуляція, посилення емоційних контактів, розвиток соціальних контактів і т. д.

Лит.: 1. Спеціальна педагогіка. Понятійно-термінологічний словник / За ред. В. І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.

Олег Легкий